

Куліш І.М. Особливості викладання іноземної мови для дорослих / І.М. Куліш // Мовне обличчя міста. Черкаси, 2011. – С. 68-72.

І.М. Куліш

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ

Сучасні процеси демократизації освіти, розширення міжнародних стосунків в різних сферах життя, зростання міжнародної мобільності вимагають знання, принаймні, однієї іноземної мови. За таких обставин викладання іноземних мов для дорослих є досить актуальним питанням, а розробка новітніх технологій викладання іноземних мов є важливою проблемою сьогодення.

Дослідники даної проблеми з'ясовують особливості викладання іноземної мови для дорослих; відмінності цього процесу від викладання іноземних мов у школі; різницю у цілях, змісті, методах, прийомах, засобах процесу навчання, у мотивації та підходах до вивчення іноземної мови.

Дослідженнями викладання іноземної мови для дорослих займалися такі зарубіжні дослідники, як Жан-Пер Ван Дет, С. Крашен, И.Д. Джойнер, И.Х. Леннеберг, С.К. Оствальд, Х.Й. Вілліамз, М. Шлеппегрель, Д.О. Гарі, Н. Гарі, В. Постовський, Т.М. Волш, К.С. Діллер, Л.П. Вайзель, Х. Вініц та інші. Дослідження цієї проблеми дають позитивну відповідь на запитання чи можуть дорослі успішно вивчати іноземну мову. Результати досліджень свідчать, що здібності до вивчення іноземної мови не погіршуються з віком (крім випадків погіршення слуху або зору з віком), отже, вік не є чинником у набутті другої мови; змістове наповнення процесу навчання другої мови має великий вплив на вміння до набуття другої мови. На відміну від популярних стереотипів дорослі можуть добре вивчати іноземні мови. Труднощі, які мають дорослі у мовному класі, можуть долатися завдяки адаптації у

навчальному середовищі, увазі до впливових чинників, використанню ефективних методів навчання [4].

Порівняльне дослідження темпу вивчення другої мови дітьми та дорослими свідчить, що хоча діти й набувають уміння вільно володіти іноземною мовою, дорослі, дійсно, вчать мову швидше, ніж діти на ранніх етапах [1]. Це означає, що набування уміння спілкуватися новою мовою для дорослих може бути дійсно більш легким та швидким процесом.

Дослідження навчання дорослих продемонструвало, що здібності не зменшуються з віком. Якщо люди залишаються здоровими, то і їх інтелектуальні уміння і навички не погіршуються [3]. Дорослі вчаться по-іншому, ніж діти, але різниці у навчальних уміннях дорослих різного віку не було продемонстровано.

Згідно з гіпотезою «критичного періоду» за теорією розвитку мозку 60х років, набуття другої мови було важчим для дорослого, ніж дитини [2]. Пізніші дослідження в неврології продемонстрували, що хоча процеси вивчення іноземної мови в дитинстві і в дорослому віці різняться, у певних аспектах дорослі мають більше здібностей вивчати мову [6]. Перевага для дорослих полягає у тому, що нейроклітини, відповідальні за лінгвістичні процеси вищого порядку, такі як розуміння семантичних зв'язків та граматичні сприйняття, розвиваються з віком. Дорослі є кращими учнями, ніж діти, особливо у сферах лексичного запасу та мовної структури. Дорослі мають більш розвинені когнітивні системи, здатні робити узагальнення та створювати асоціації, інтегрувати нові мовні введення з існуючим суттєвим навчальним досвідом. Вони також розраховують на функцію довготривалої пам'яті більше, ніж короткотривалої, якою користуються діти.

У зв'язку з цим особливої уваги набувають певні методи та підходи у вивченні іноземної мови дорослими. Зокрема, такі вправи як усні повторення та запам'ятовування, розраховані на функцію короткотривалої пам'яті, не є ефективними для дорослої аудиторії. Дорослі навчаються, як зауважено вище, інтегруючи нові концепції і матеріал в існуючі пізнавальні структури.

Також в процесі вивчення іноземної мови дорослими не будуть успішними і прийоми, розраховані на швидкість та змагальні аспекти [4]

Важливими аспектами у навчанні дорослих іноземної мови дослідники називають мотивацію та самовпевненість. Це пов'язано зі старими стереотипами щодо значення віку при вивченні іноземної мови та можливих невдалих спроб вивчити мову в дитинстві. Успіху сприятиме і забезпечення умови для студентів працювати разом, зосереджуючись на розумінні більше, ніж на продукуванні, та зменшення уваги на виправленні помилок.

Дорослі, як правило, вивчають ділову іноземну мову чи іноземні мову професійного спрямування. Цей факт зумовлює змістове наповнення процесу вивчення іноземної мови. Матеріал та види діяльності, які вони зможуть застосувати в реальному житті, сприяє більшій мотивації та успіху вивчення іноземної мови дорослими.

В той же час, дорослі вже розвинули певні навчальні стратегії, які служать їм в інших ситуаціях. Вони можуть застосовувати ці стратегії у вивченні іноземної мови також. Завдання викладачів дозволяти різні підходи до вивчення іноземної мови та бути достатньо гнучкими. Хоча дорослі, які мають незначний досвід у формальній освіті, мають бути ознайомлені зі стратегіями організації інформації та іншими навчальними засобами.

Досвідчений викладач Шеллі Вернон, яка працювала як у Об'єднаному Королівстві, так і в багатьох інших країнах, розглядає проблеми викладання іноземної мови, які турбують багатьох викладачів. Вона створила свій підхід до вирішення численних проблем, спираючись на власний досвід. Коло проблем включає і викладання іноземної мови для дорослих, і різнорівневі групи по вивченню іноземної мови, і чисельні групи, а також підвищення мотивації студентів і ефективності навчального процесу та інші. Її підхід зосереджується на автоматизації навичок аудіювання та говоріння завдяки дидактичним іграм, які включають і повторення, і справжнє спілкування. Шеллі Вернон вважає, що думка про недоцільність включення ігор у навчальний процес дорослих, є застарілою у сучасному світі. Автор

стверджує це не лише тому, що дорослі у всьому світі отримують задоволення від застосування гри у навчанні, але й тому, що мовні ігри, дійсно, прискорюють процес навчання тим чи іншим чином.

Якщо ігровий метод застосовується у навчальному процесі з дітьми, то процес навчання проходить непомітним для дітей, тобто, вони думають, що грають в ту чи іншу гру, насолоджуючись самим процесом гри, не усвідомлюючи при цьому, що вони навчаються. У випадку застосування ігрового методу з дорослими, як вважає Ш. Верном, є абсолютно необхідним, щоб дорослі студенти знали, що вони застосовують певну гру з певною метою, що вони автоматизують лексичні чи граматичні навички або що вони застосовують ту чи іншу гру для відновлення тих чи інших навичок. Якщо студенти знають і розуміють, чому вони виконують певну діяльність, вони будуть більше схильні до співпраці і отримають задоволення від процесу навчання.

Роль викладача високо оцінюється Шеллі Вернон, як роль лідера, який надихає інших бути творчими і рухатися вперед до нових цілей, посад і можливостей. І якщо викладачі виконують це, вони завойовують любов і повагу студентів, що надає певного сенсу для їх життя.

Переваги ігрового методу визначаються тим, що він створює атмосферу в аудиторії, яка сприяє позитивним емоціям та підтримує студентів у навчальному процесі. Студенти навчаються більш ефективно, тому що така діяльність залучає їх увагу і цікавість так природно, що вони прикладають більше зусилля зосередитися та набувати нову мову. Студенти залучаються до самої діяльності і тому більше схильні вносити свій внесок у роботу групи, якими б особливостями характеру вони не різнилися. Дорослі початківці та студенти низького середнього рівня зокрема, потребують багато повторення, щоб сприйняти новий лексичний запас та граматику, а це досягається дотепними мовними іграми. Дидактичні ігри дозволяють також використання обмеженого часу на завдання та використання змагання чи перегонів для активізації навчальної діяльності. Вони дозволяють також

студентам працювати разом у мінігрупах, маючи при цьому певну самостійність та сприяючу атмосферу. Дидактичні ігри надають певні можливості і викладачам, пов'язані з комбінацією різних мовних аспектів та коригуванням часу уроку [5].

Електронна книга мовних ігор та інших видів діяльності для дорослих Шеллі Вернон включає два види ігор: мовні «зарядки» та мовленнєві види діяльності. Мовні «зарядки» спрямовані на навчання нового граматичного та лексичного матеріалу та тренування для позбавлення від постійних помилок. Численні розмовні «зарядки» розраховані на дорослу аудиторію з рівнем базової підготовки від початківця до низького середнього рівня. Різноманітні мовленнєві види діяльності розраховані переважно на аудиторію середнього та високого рівнів базової мовної підготовки.

Наприклад, автор пропонує «розмовну зарядку» з категорії завдань римування, яка може виконуватися, як і письмова гра. Умови гри: розмір групи для виконання гри - клас розподіляється на мікрогрупи; рівень виконавців - від середнього до високого; попередня підготовка - не потрібна. Хід гри:

- розподіліть клас на команди по 7 або менше студентів;
- напишіть 6 слів для кожної команди на дошці;
- студентам дається декілька хвилин на роботу в своїй команді, щоб придумати слова, які римуються зі словами на дошці, та використати їх у реченнях;
- повідомляйте студентам, скільки часу залишається на виконання завдання – це надає певного тиску, але в той же час, певного азарту;
- коли час вичерпано, команди читають свої слова і записують речення на дошці по черзі; за кожне правильне слово надається 1 бал, за кожне правильне речення – 3 бали;
- бажано, щоб помилки виправили самі студенти в кінці гри.

Автор пропонує два варіанта виконання гри: письмовий та усний, тобто, дозвіл записувати придумані речення під час обмеженого часу та заборона

записувати. Другий варіант змусить запам'ятати або вивчити придумані речення, щоб в кінці гри записати їх на дошці.

Таку гру можна використовувати під час вивчення іноземної мови професійного або спеціального наукового спрямування. Перелік слів може включати необхідні терміни або термінологічні слова. Єдина проблема полягатиме у тому чи існують слова, які римуються із запропонованими термінами. В протилежному випадку, можна залишити лише завдання скласти певну кількість речень за певний час і отримання балів за правильні речення. У будь якого разі, на наш погляд, гра сприятиме ознайомленню з новими лексичними одиницями (ЛО), зокрема, термінами; активізації дій студентів з новими ЛО; активізації дій студентів з граматичними структурами (при складанні речень); тренуванню уваги та пам'яті; створенню сприятливої атмосфери при вивченні іноземної мови професійного спрямування і, як результат, підвищення інтересу до вивчення мови.

Наш приклад вправи-гри призначений для магістрантів немовних спеціальностей; проводиться у вигляді «круглого столу»; вимагає попередньої підготовки. Мета гри: автоматизація дій студентів з ЛО за темою «Нобелівська премія», розвиток навичок монологічного та діалогічного мовлення. Хід гри:

- група розподіляється на 6 мікрогруп, кожна з яких отримала попереднє завдання знайти матеріал щодо лауреатів Нобелівської премії 2010 року в галузі фізики, хімії, фізіології або медицини, літератури, миру та економіки;
- команди по черзі виступають з невеликим повідомленням та відповідають на додаткові запитання інших команд щодо біографії лауреатів та їх наукових досягнень;
- команда, яка виступає, отримує від 1 до 5 балів від команд-суперниць за доповідь і окремо за відповіді на запитання;
- переможець визначається за сумою набраних балів.

Як варіант, вправу-гру можна проводити поетапно, за 6 пар (один виступ на одній парі), результати підсумовуються на шостій парі. Це надасть можливість на кожній парі, крім гри, присвятити час іншими видами мовленнєвої діяльності.

Таким чином, викладання іноземної мови для дорослих, процес, який має свої особливості і специфічні риси щодо змісту, мети та методів навчання. Викладання іноземної мови професійного та наукового спрямування належить до цього процесу також. Одним із ефективним методів навчання є дидактична гра, зокрема, ділова гра.

Література

1. Krashen, S. D., M. A. Long, and R. C. Scarcella. "Age, Rate and Eventual Attainment in Second Language Acquisition." *Tesol Quarterly* 13 (1979): 573-582.
2. Lenneberg, E. H. *Biological Foundations Of Language*. New York: John Wiley and Sons, 1967.
3. Ostwald, S. K., and H. Y. Williams. "Optimizing Learning in the Elderly: A Model." *Lifelong Learning* 9 (1985): 10-13, 27.
4. Schleppegrell, M. J. (2004): *The Language of Schooling: A Functional Linguistics Perspective*. New Jersey & London: Lawrence Erlbaum Associates.
5. Vernon S. *Teaching Language Games*. E-book of activities and games for adults. <http://teaching-english-games.com>
6. Walsh, T. M., and K. C. Diller. "Neurolinguistic Foundations to Methods of Teaching a Second Language." *International Review Of Applied Linguistics* 16 (1978): 1-14.

Відомості про автора

Прізвище, ім'я, по батькові Куліш Ірина Миколаївна

Науковий ступінь, звання кандидат педагогічних наук, доцент

Посада зав. кафедрою іноземних мов

Установа Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

Домашня адреса Україна, 18005 м. Черкаси, вул.. Ільїна 342, кв.64

Телефон (0472)76-67-33

E-mail irinakulich@ukr.net

Тема доповіді Особливості викладання іноземної мови для дорослих